

לשכת הרבנות

כפר חב"ד

ב"ה. ערב שבת חזון ה'תשע"ט

קיצור דיני תשעה באב ה'תשע"ט

להלן קיצור הלכות למעשה הנוהגות בקביעות שנה זו, בה תשעה באב חל בשבת והתענית נדחית:

ערב שבת:

- * רחיצה לצורך ניקיון, מותרת. רחיצה לתענוג, אסורה.
- * מותר לגזור ציפורניים בשבוע זה, וכן בערב שבת גם אחר חצות היום.
- * מותר לצחצח את הנעליים.

אבלות ולימוד תורה בשבת:

- * אבלות בפרהסיה אסורה בשבת, אך נוהגים אבלות בדברים שבצנעה (חוץ מל"ט).
- * שיעורי חת"ת ורמב"ם של יום השבת וכן שנים מקרא ואחד תרגום, יש לסיים לכתחילה לפני חצות יום השבת.
- * אומרים "אב הרחמים" לפני תפילת מוסף.
- * בשבת אחר חצות היום לומדים רק עניינים הקשורים עם החורבן, בהלכה או באגדה. כגון: דברים הרעים שבירמיה ואיוב. מדרש איכה ופירושים על מגילת איכה, וביניהם רשימות הצמח צדק על מגילת איכה. סוגיות הגמ' בגיטין (נה, ב – נח, א), בסנהדרין (צו-צז), ובמועד קטן (פרק אלו מגלחין). וכן הלכות תשעה באב.
- * אין מטיילים בשבת זו.

תפילת מנחה וסעודה המפסקת:

- * מקדימים את זמן תפילת מנחה, כדי שיספיקו לאכול סעודה מפסקת.
- * במנחה אין אומרים "צדקתך", ואין אומרים פרקי אבות.
- * נוטלים ידיים לסעודה המפסקת ואוכלים פת. בקביעות כשנה זו אפשר לאכול בשר ולשתות יין בסעודה זו, ומוסיפים בה באכילה יותר מבשאר שבתות השנה.

אין אוכלים ביצה באפר.

ברכת המזון בזימון כרגיל.

*בקביעות כשנה זו אין צריך להתנות בגמר הסעודה שרוצה להמשיך לאכול אחרי ברכת המזון עד השקיעה, ויכול לאכול ולשתות גם בלי תנאי.

*התחלת התענית בשקיעת החמה (19: 29 – שעון תל אביב).

גם איסורי רחיצה וסיכה וכו' חלים בשקיעת החמה, ומאז ירחץ ידיו רק עד קשרי אצבעותיו.

אך איסור נעילת נעלי עור ודין ישיבה על כיסא נמוך, מתחילים רק בצאת השבת.

*אסור להכין בשבת את נעלי הבד או הקינות עבור מוצאי השבת, ואסור להביאם לבית הכנסת בשבת. גם את שאר ההכנות שעושים בבית הכנסת, יש לעשות רק בצאת השבת.

מוצאי השבת:

*במוצאי השבת אומרים "ברוך המבדיל בין קודש לחול", חולצים את הנעליים ולובשים נעלי בד, אך נשארים עם בגדי השבת. כך יעשו גם הנשים והילדים.

יש לאחר את תפילת ערבית בבית הכנסת, כדי שהציבור יספיק להחליף את הנעליים בביתו ולהביא את הקינות.

*מסיטים את הפרוכת לצד ארון הקודש.

נוהגים להסיר גם את הכיסוי שעל הבימה, וכן את הכיסוי שעל עמוד שליח הציבור.

*מכבים חלק מן האורות בבית הכנסת.

*יושבים על כיסא נמוך משלושה טפחים - פחות מ-24 ס"מ (ועכ"פ פחות מ-30 ס"מ).

אישה מעוברת וכן אדם זקן וחלש, יכולים לשבת גם על כיסא רגיל, מפני שאינם עושים זאת לתענוג.

מניקה יכולה לשבת על כיסא רגיל בזמן ההנקה.

ערבית, איכה וקינות:

*אחרי תפילת שמונה עשרה של ערבית אומרים קדיש "תתקבל", ומברכים על הנר "בורא מאורי האש".

אין מברכים על הבשמים במוצש"ק זו.

*אומרים מגילת איכה וקינות. אמירתם צ"ל **בישיבה** דווקא. אין לשבת על הקרקע ממש, כי אם בהפסק כלשהו.

*קריאת מגילת איכה - בנחת. בכל פרק המתחיל "איכה" יגביה את קולו יותר. פסוק "השיבנו" שבסיום המגילה אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן.

*גם נשים שומעות או אומרות את מגילת איכה.

*לאחר סיום איכה וקינות אומרים "ואתה קדוש", קדיש שלם **בלא תתקבל**, "עלינו לשבח", קדיש יתום, משניות **פ"ג ממסכת מועד קטן** - בלא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.

*אין אומרים "ויהי נועם", ואין אומרים "ויתן לך".

שאלת שלום בתשעה באב:

*כשחוזרים מבית הכנסת, הולכים בכובד ראש כאבלים, ולא בחבורה.

*בתשעה באב לא אומרים שבוע טוב, לילה טוב, בוקר טוב, שלום וכיו"ב. אדם שאינו מודע לזה ואומר שלום, עונים לו בשפה רפה ובכובד ראש. אם אפשר, יודיעו לו שהיום אסור בשאלת שלום.

אך מותר לשאול אדם איך הוא מרגיש.

החלפת בגדי חול ורחיצת כלי השבת:

*כשחוזרים מבית הכנסת, מחליפים את בגדי השבת לבגדי חול.

*את הכלים שאכלו בהם בשבת, יש להדיח רק למחרת אחרי חצות היום. כלים המפיצים ריח רע, ניתן לרחצם גם במוצאי השבת.

ראוי ללבוש כפפות בעת רחיצת הכלים בתשעה באב - משום איסור רחיצה.

רחיצת הכלים תיעשה במים קרים.

*בקריאת שמע שעל המיטה אין אומרים תחנון.

בוקר תשעה באב:

*נטילת הידיים בבוקר תשעה באב, רק עד קשרי האצבעות.

*ניתן לנקות את העיניים וכו' עם הלחלוחית שיש באצבעות מנטילת הידיים בבוקר. ואם יש **לכלוך** בעיניים או בפנים או בידיים, ניתן לרחוץ את הכלוך במעט מים.

*רחיצת הידיים ביציאה מבית הכיסא, או קודם התפילה, תהיה רק עד קשרי האצבעות.

*בברכות השחר אין מברכים "שעשה לי כל צרכי".

תפילת שחרית, קריאת התורה, ואמירת הקינות:

*האבלים יכולים להדליק ה' נרות בעמוד התפילה כרגיל (שהרי למנהגינו אין מקפידים להשאיר **אור מינימלי** בבית הכנסת בתשעה באב – כמנהג העולם, וכל שכן שיוכלו להדליק נרות אלו שאינם משמשים להאיר).

*בשחרית אין מניחים טלית ותפילין, ואין אוחזים את ציציות הטלית קטן ב"ברוך שאמר" ובקריאת שמע.

*סדר תפילת שחרית: מ"מה טובו" עד אחרי שמונה עשרה – כרגיל, ואין אומרים תחנון.

*הש"ץ אומר "עננו" בחזרת הש"ץ.

*אין נשיאת כפים בשחרית. גם הש"ץ לא יאמר "אלוקינו ואלוקי אבותינו".
ואם הש"ץ התחיל לומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" – יסיים.

*אחרי חזרת הש"ץ אומר הש"ץ חצי קדיש, וקוראים בתורה פרשת "כי תוליד בנים". השלישי הוא המפטיר.

לכתחילה יש להעלות לתורה רק אדם שמתענה.

*אבל בתוך השבעה, יכול לעלות לתורה בתשעה באב (כמו שאר הקהל, שהרי לכולם אסור ללמוד תורה ואעפ"כ מותר להם לעלות לתורה בתשעה באב).

*ניתן לעשות "מי שברך" בשחרית – רק עבור חולה.

*אדם שצריך לברך "הגומל" – יברך בקריאת התורה של מנחה.

*גם עליה לתורה של בר מצוה וברכת "ברוך שפטרני" – יהיו במנחה.

*בסיום הקריאה ולפני ההגבהה אומרים חצי קדיש (מנהג הרבי בשנת תשמ"ח).

*המגביה את הס"ת יכול לשבת על כיסא רגיל בזמן הגלילה ואמירת ההפטרה.

*לאחר אמירת ההפטרה וברכותיה אומרים "יהללו", מחזירים את הס"ת להיכל ואומרים קינות.

*את הקינות יש לומר בישיבה דווקא, אך אמירת הפיוט "אלי ציון" – בעמידה.

*אמירת הקינות בכובד ראש ומתוך צער על החורבן. אין להפסיק באמירת הקינות בדיבורים בעלמא.

*לאחר הקינות אומרים "אשרי", "ובא לציון גואל" – ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי", קדיש שלם **בלא תתקבל**, "עלינו לשבח", קדיש יתום, משניות פ"ג **דמועד קטן** - ללא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.

*למנהגינו, לאחר אמירת כל הקינות ביום, קוראים את מגילת איכה - ביחיד.

*גם המתפלל ביחידות צריך לומר קינות ואיכה.
 *גם נשים צריכות לומר קינות, ותאמרנה לפחות את הקטעים העיקריים שבהם.

*יש לסיים את אמירת הקינות ומגילת איכה לפני חצות היום.
 *את הספסלים בבית הכנסת ניתן לסדר רק לאחר חצות היום.

הלכות היום:

*עד חצות היום יש לשבת על כיסא נמוך, הן בבית הכנסת והן בבית. לאחר חצות היום יושבים על כיסא רגיל.

*גם במשך המעט לעת של תשעה באב יש לערוך סיום מסכת (מועד קטן. או בענייני בית הבחירה – אחר חצות היום).

*גם בתשעה באב שאסור ללמוד תורה כרגיל מפני שהיא משמחת לב, והאיסור הוא עד צאת הכוכבים של מוצאי היום, מ"מ יש חיוב ללמוד תורה בכל רגע, אלא שהלימוד צ"ל בחלקי התורה המתאימים ליום זה.

אדמו"ר הרש"ב היה לומד בתשעה באב מדרש איכה רבה, והסוגיא בגיטין (נה, ב – נח, א).

*העושה מלאכה בתשעה באב לפני חצות היום, אינו רואה בה סימן ברכה. וירא שמים יחמיר בדבר גם לאחר חצות היום, כדי לא להסיח דעתו מן האבלות. אך מותר לפתוח חנות לממכר מוצרי מזון.

*אין להתעסק בתשעה באב בדברים המסיחים את הדעת מן האבלות. *המנהג שנשים אינן עונדות תכשיטים בתשעה באב, אך יכולות לענווד טבעת שרגילות לענווד אותה תמיד.

*משום איסור סיכה, לא מורחים על הפנים וכו' קרמים, משחות ושאר מוצרי קוסמטיקה.

*את סעודת מוצאי היום מכינים רק אחרי חצות היום.

*אחרי חצות היום מותר לרחוץ ירקות וכדומה במים לצורך סעודת מוצאי היום, וכן מותר לרחוץ כלים מלוכלכים העומדים בכיור - למרות שהידיים נרטבות במים, כיון שאין כוונת הרחיצה לתענוג. עדיף ללבוש כפפות בזמן הרחיצה.

*את המיטות ואת הבית מסדרים רק אחרי חצות היום.

*אין לרחוץ את רצפת הבית בתשעה באב. אך אם יש מקום מלוכלך מותר לרחצו.

אדם שהותר לו לאכול בתשעה באב:

* איש, ולכתחילה גם אישה, שהותר להם לאכול בתשעה באב מחמת חולי וכיו"ב, צריכים לעשות הבדלה לפני שיאכלו. ואם כבר הורידו את בגדי השבת ולבושים בבגדי חול – לא יאמרו פסוקי "הנה א-ל ישועתי" אלא יתחילו ב"סברי מרנן". ויתנו לשתות את כוס היין לילד קטן שהגיע לחינוך ברכה ולא הגיע לחינוך לאבלות - ובד"כ זהו בין גיל שש לגיל תשע.

אם אין ילד קטן, ישתה המבדיל – איש – את היין בעצמו. אישה יכולה להבדיל על חמר מדינה כמו תה או קפה, ותשתה את הכוס בעצמה.

ילד האוכל, אינו צריך להבדיל לפני אכילתו, וישמע הבדלה במוצאי הצום. *מבוגר או ילד שהותר להם לאכול בתשעה באב, לא יאכלו מעדנים וכו', אלא רק אוכל המוכרח להם.

*האוכל לחם בתשעה באב (בהיתר), יטול את ידיו כרגיל - עד הפרק - לפני אכילת הלחם. וכן יטול מים אחרונים. ויאמר "שיר המעלות" לפני ברכת המזון, וכן יאמר "נחם" אחרי "הרחמן" בלי חתימת הברכה.

*הזקוק לקחת תרופה בתשעה באב, עדיף שיבלע אותה בלי מים. אם הדבר קשה לו, ניתן ליטול את התרופה עם מעט מים שנעשו מרים, על ידי תה רגיל מרוכז בלי סוכר, או על ידי תבלין אחר.

סיום תפילת שחרית ותפילת מנחה:

*מחזירים את פרוכת ארון הקודש למקומה. נותנים לצדקה אגרא דתעניתא (פדיון הסעודות שלא אכל היום, כדי להעלותם לקדושה).

*לובשים טלית ותפילין דרש"י בברכה, ואומרים קריאת שמע, שיר של יום, "אין כאלוקינו", "פיטום הקטורת" וכו' עד "ה' יברך את עמו בשלום" (ואין אומרים כאן "עלינו לשבח"), תהילים ושיעורי חומש ותניא.

לימוד הרמב"ם רק לאחר סיום התענית בלילה.

*מדליקים נרות בעמוד התפילה לתפילת מנחה.

*מתפללים מנחה של תענית ציבור עם קריאת התורה. את חצי הקדיש

שאחרי קריאת התורה אומרים רק לאחר הכנסת ספר התורה להיכל.

*אומרים "נחם" ו"עננו" בשמונה עשרה. אדם שאינו מתענה לא יאמר

"עננו", אך יאמר "נחם".

- *הש"ץ אומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" של ברכת כהנים.
- *בסיום תפילת מנחה אומרים האבלים משניות כלים ומקואות כרגיל.
- *אחרי תפילת מנחה מסירים תפילין דרש"י ומניחים תפילין דר"ת.

תפילת ערבית, הבדלה וקידוש לבנה:

- *סיום התענית בצאת הכוכבים (19: 54 – שעון תל אביב).
- *אחרי תפילת ערבית ולפני הבדלה, נוטלים את הידיים ג' פעמים לסירוגין - על כל כף היד כמו בנט"י שחרית.
- *נוסח ההבדלה במוצאי התענית – מ"הנה א-ל ישועתי" כרגיל, אך בלי נר וברי בשמים. המבדיל ישתה את היין בעצמו.
- *לפני קידוש לבנה שוטפים את הפנים ואת הפה, וכן אוכלים ושותים.
- *קידוש לבנה בנעליים רגילות ולא בנעלי הבד.
- בקביעות שנה זו מותר לרקוד אחר קידוש לבנה במוצאי התענית.
- *אישה המתענה וקשה לה להמתין עד שבעלה יחזור מבית הכנסת, יכולה להבדיל בעצמה על תה או קפה (ואם קשה לה להבדיל, מותר לה במקום צורך גדול לאכול ולשתות לפני הבדלה, ותשמע לאחר מכן הבדלה מבעלה).
- כאשר האישה מבדילה בעצמה, יכולה להוציא י"ח רק נשים ובנות, ואינה יכולה להוציא את בניה אפילו אם הם קטנים.
- *אדם שצריך להבדיל בביתו עבור בני הבית, לא ייצא י"ח הבדלה בבית הכנסת. מפני שאם ייצא י"ח הבדלה בביהכ"ס, לא יוכל להבדיל שוב בבית עבור אשתו ובנותיו.

אכילת בשר ויין, כיבוס, שמיעת כלי זמר וכו':

- *אין אוכלים בשר ואין שותים יין במוצאי התענית, עד למחרת בבוקר (מלבד יין הבדלה שמותר לשתות כנ"ל).
- *כיבוס, תספורת, רחיצה, שמיעת כלי זמר, לבישת בגד חדש, אכילת פרי חדש וברכת שהחינו, מותרים בקביעות שנה זו מיד במוצאי התענית.
- *לומדים את שיעור הרמב"ם היומי.
- *בקריאת שמע שעל המיטה אומרים תחנון.

מעוברות, מניקות ויולדות, בתשעה באב נדחה:

- הבהרה: יולדת הכוונה עד שלושים יום מהלידה.
- מניקה הכוונה אישה שמניקה בפועל.

ההלכה לגבי נשים אלו :

אם הן בריאות וחזקות, ומרגישות כך גם במהלך הצום, עליהן לצום כרגיל.
אם קשה להן, ישתדלו לצום לפחות עד זמן מנחה גדולה (19: 13 – זמן תל אביב).

אם גם לזה הן אינן מסוגלות, יצומו עכ"פ כמה שעות – בהתאם ליכולתן,

ולאחר התייעצות עם הרב.

אם מרגישות חולשה גדולה, יכולות לאכול.

מניקה המרגישה שאין לתינוק מספיק אוכל, והתינוק אינו רגיל לאכול תוספת של אוכל אחר, תאכל מיד.

במצב של **הריון בסיכון** כלשהו, וכן מעוברת **המרגישה צירים**, אין לצום

כלל.

יולדת בתוך שבוע מהלידה, פטורה מלצום.

יהי רצון שייהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ונזכה לראות תיכף ומיד ממש

בביאת מנחם לציון.

הרב מאיר אשכנזי

מרא דאתרא כפר חב"ד